

El tractament de la immigració en els teletinformatius durant el 2005

Laura Rodas

- *Aquest article aborda tres qüestions fonamentals relacionades amb el tractament de la immigració en els teletinformatius: quant se'n parla, quins temes s'associen a aquest fenomen i qui en parla. Les dades que s'ofereixen es desprenen d'una mostra que inclou els teletinformatius d'abast català de migdia i de vespre de TV3, K3/33, TVE a Catalunya, i els teletinformatius de les emissores locals BTV, Citytv i Localia entre l'1 de gener i el 31 de desembre de 2005. Cal matisar que l'article s'interessa per totes aquelles informacions que, més enllà d'abordar el fet estrictament migratori, contribueixen a configurar la imatge que la nostra societat té dels immigrants.*

Paraules clau

Immigració, tematització, televisió, teletinformatiu, tractament de la informació

1. Introducció

L'article 2 de la Llei 2/2000, de 4 de maig, estableix que el Consell de l'Audiovisual de Catalunya vetlla pel pluralisme social en el conjunt del sistema audiovisual català. Aquesta comesa porta implícita l'obligació de supervisar el tractament que els mitjans fan de les minories i de la diversitat cultural. De fet, tant la presència de la immigració en els mitjans de comunicació com el tractament que en fan són aspectes que interessin enormement a totes aquelles institucions que fan recerca entorn de l'audiovisual. D'una banda, perquè es tracta d'un fenomen de plena vigència i amb una gran incidència en les societats europees i, de l'altra, perquè la manera com els mitjans aborden aquest tema incideix en gran mesura en els sentiments i les actituds de la ciutadania envers aquest sector de la població.

El primer informe que el CAC va elaborar sobre aquesta temàtica data de febrer de 2001. Es tracta d'un informe breu i senzill que analitza el tractament informatiu dispensat al naufragi d'una pastera a la platja de Tarifa. El segon estudi, realitzat el novembre de 2001, abasta una mostra més àmplia i es basa en una metodologia més complexa. Efectivament, es tracta d'un estudi que, sota el títol *El tractament de la immigració als programes informatius de televisió*, analitza la imatge de la immigració que en aquells moments transmetien i configuraven els mitjans de comunicació audiovisuals en els seus espais informatius. Per fer-ho, es van observar les formes de presència atorgades per la televisió a les persones immigrades i es van examinar tant els elements visuals i argumentatius com els temes de les unitats informatives amb els quals es relacionava la immigració.

El 2002 i el 2004, el CAC va elaborar dos informes sobre temàtiques concretes relacionades tangencialment amb la

Laura Rodas

Tècnica del Servei d'Anàlisi de Continguts del CAC

immigració. El primer d'aquests informes (2002) analitza el tractament donat pels informatius de televisió a la polèmica sorgida arran de l'assistència a l'escola d'una nena marroquina que vestia el hijab a San Lorenzo del Escorial (Madrid). El segon informe s'ocupa del tractament informatiu atorgat a les detencions de deu ciutadans d'origen paquistanès, presumptament relacionats amb el terrorisme islàmic, el 15 de setembre de 2004. Aquest segon informe el va motivar una queixa de l'Associació de Treballadors Paquistanesos en relació amb el tractament que els teletinformatius havien dispensat als detinguts i a la criminalització del col·lectiu d'immigrants paquistanesos per part dels mitjans. Aquest informe, a més, estudiava quin havia estat el compliment de les recomanacions del CAC sobre el tractament informatiu de la immigració¹.

Finalment, durant la primavera del 2005, el CAC va realitzar un estudi que ofereix dades referents a la presència d'informacions sobre immigració als teletinformatius d'àmbit català entre l'abril de 2002 i el desembre de 2004. És important posar de manifest que l'elaboració d'aquest estudi fou possible gràcies a la base de dades sobre pluralisme social i polític de què disposa el CAC.

Ara, el CAC es proposa estudiar quin ha estat el tractament que els mitjans, i més concretament els teletinformatius, han dispensat a la immigració durant el 2005. Per fer-ho, el punt de partida tornen a ser les dades referents al pluralisme social i polític però, en aquesta ocasió, se n'han extret totes les notícies relacionades amb la immigració per poder fer un tractament específic d'aquestes notícies. D'aquesta manera, les dades que apareixen en aquest article es desprenen d'una mostra que inclou els teletinformatius d'àmbit català de migdia i de vespre de TV3, K3/33, TVE a Catalunya, i els teletinformatius de les emissores locals BTV, Citytv i Localia entre l'1 de gener i el 31 de desembre de 2005. A continuació, es detallen alguns dels conceptes d'anàlisi que el Servei d'Anàlisi de Continguts del CAC utilitza habitualment per elaborar els seus estudis.

2. Definició de conceptes

- **Temps de notícia**

És el temps resultant de la suma total de la durada de les notícies referides a un tema concret.

- **TER (Tema d'Espcial Rellevància)**

Els TER són categories que permeten agrupar aquelles notícies que estan relacionades entre si pel contingut i fer-ne un seguiment seqüencial al llarg del temps.

- **TER Immigració**

El TER *Immigració* inclou aquelles notícies que parlen del fet migratori des de qualsevol vessant i que, per la seva naturalesa, no poden ser incloses en cap altre TER més específic.

- **TER relacionats amb la immigració**

Aquest grup inclou tots aquells TER sobre fets concrets relacionats amb la immigració i també aquells que poden incidir d'alguna manera en la percepció social dels immigrants i del fet migratori en general.

- **Descriptors temàtics**

Són categories que permeten agrupar les informacions en funció del seu contingut temàtic.

- **Actor**

Personatge que apareix en el mitjà audiovisual com a representant d'un grup d'interès, una associació o organització, un partit polític o una institució.

- **Temps de paraula**

És la suma total de la durada dels inserts (inserció d'imatges i veu d'un actor sense que hi intervingui cap mena de locució per part del mitjà). Aquest temps mesura la presència directa dels actors en l'espai mediàtic.

- **Les agrupacions d'actors**

Són grans categories que permeten la ubicació, en el seu si, de diversos actors que s'ajusten als seus criteris definidors. Així, a més d'individualment, els actors apareixen en grups i podem conèixer dades referents a les diverses agrupacions que s'han establert. Es poden distingir dos grans grups: les agrupacions d'actors polítics i les agrupacions d'actors no polítics.

3. Objectiu de l'article

L'ànim d'aquest article és intentar donar resposta a tres qüestions fonamentals en l'estudi del tractament de la immigració en els teletinformatius:

- quant es parla d'immigració?
- de què es parla quan es parla d'immigració?
- qui parla en les notícies sobre la immigració?

D'altra banda, és important fixar, des del principi, què s'ha entès per *informació relacionada amb la immigració*. En aquest sentit, s'han identificat i analitzat totes les notícies aparegudes a la mostra que formen part del TER *Immigració* o de qualsevol altre TER relacionat amb la immigració. D'aquesta manera, cal tenir present en tot moment que aquest article no només aborda aquelles notícies que van informar sobre aspectes estrictament relacionats amb la immigració sinó que també s'interessa per les informacions que contribueixen, d'una manera o d'una altra, a configurar la imatge que la nostra societat té dels immigrants.

Un cop fet aquest aclariment previ, el punt de partida d'aquest article és l'anàlisi del volum d'informació sobre immigració que ens ofereixen els teletinformatius. Però la resposta a aquest interrogant únicament ens permet afirmar si els mitjans van parlar molt, bastant, poc o gens sobre immigració. Per analitzar en un primer estadi la imatge que els mitjans construeixen entorn d'aquest fenomen social, cal fer un salt qualitatiu i conèixer els temes amb els quals s'associa el fet migratori. Finalment, per poder establir si els mitjans donen o no veu als immigrants és imprescindible analitzar la presència d'actors en aquest tipus d'informacions.

De fet, el tractament informatiu de la immigració es podria comparar amb un triangle, perquè les característiques dels

tres vèrtexs que el configuren (quant?, de què? i qui?) determinen la forma final que ha de tenir. No en va, l'estudi d'aquests tres aspectes no és nou sinó que ja ha suscitat l'interès de diferents grups d'estudi i institucions, com ara l'Institut Europeu dels Media (EIM). Aquest organisme independent, que investiga l'impacte dels mitjans en la societat, ha examinat la indústria audiovisual de cinc països i ha conclòs que "... les minories ètniques estan infrarepresentades. Quan són representades, són mostrades de manera negativa o inadequada (...) la seva representació i la representació dels seus punts de vista depèn de voluntats d'altres...".²

4. Quant es parla d'immigració? La informació relacionada amb la immigració durant el 2005

Si es comparen les dades obtingudes durant el 2005 pel que fa a la presència informativa del fet migratori amb les del període 2002-2004, s'observa una tendència generalitzada a l'alça a totes les cadenes, llevat del K3/33. De fet, el format de l'informatiu *La nit al dia* (emès per aquesta cadena fins al 8 de juliol), que incorpora un gran nombre d'entrevistes en profunditat, determina que la dada referent al temps de notícia variï molt en funció de qui són les persones entrevistades.

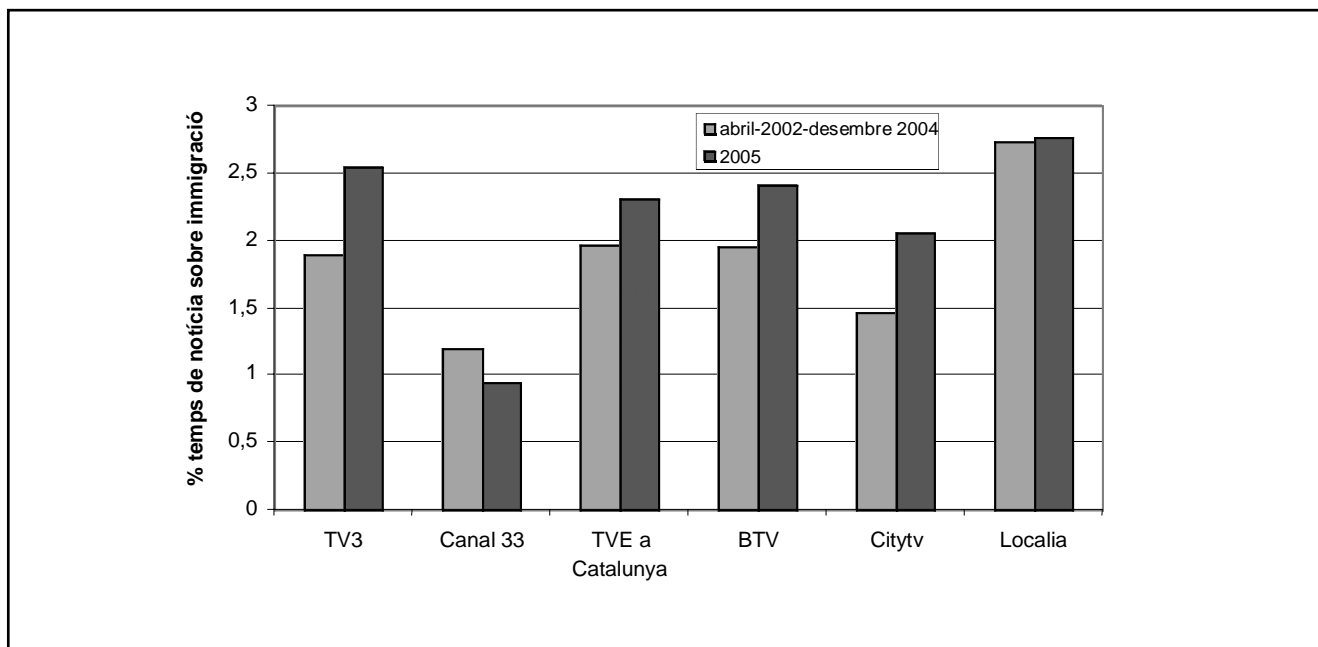
Si s'analiza l'evolució de les dades sobre la presència informativa de la immigració al llarg del 2005 es poden fer algunes observacions interessants:

Taula 1. Temps de notícia de les informacions relacionades amb la immigració

Cadena	Període abril 2002 – desembre 2004 ¹		2005	
	Temps de notícia sobre immigració	% sobre total analitzat	Temps de notícia sobre immigració	% sobre total analitzat
TV3	28:04:22	1,89	16:34:43	2,54
K3/33	06:37:32	1,20	1:43:12	0,94
TVE a Catalunya	10:03:02	1,96	4:57:13	2,31
BTV	20:44:26	1,95	11:07:58	2,41
Citytv	01:01:09	1,47	0:36:33	2,06
Localia	00:20:07	2,73	2:22:47	2,76
<i>Total</i>	<i>71:02:04</i>	<i>1,82</i>	<i>37:22:26</i>	<i>2,30</i>

Font: elaboració pròpia

Gràfic 1. Presència de la immigració en els informatius

Font: elaboració pròpia

A l'abril es va registrar la xifra més elevada de tot el 2005 pel que fa a presència de la immigració en els teletinformatius i, de fet, existeixen diversos factors lligats a l'actualitat d'aquell mes que expliquen aquest increment. Aquest mes va coincidir amb el final del procés de normalització de treballadors estrangers dut a terme pel Govern espanyol i, precisament en aquesta etapa, es van intensificar les protestes del col·lectiu d'immigrants que reclamaven la flexibilització dels requisits per poder-s'hi acollir. D'altra banda, durant el mes d'abril es van celebrar dos judicis susceptibles d'incidir de manera negativa en la percepció social de la immigració: el judici pel 'cas Ronny Tapias' i el judici contra la cèl·lula espanyola d'Al-Qaeda vinculada als atemptats de l'11-S.

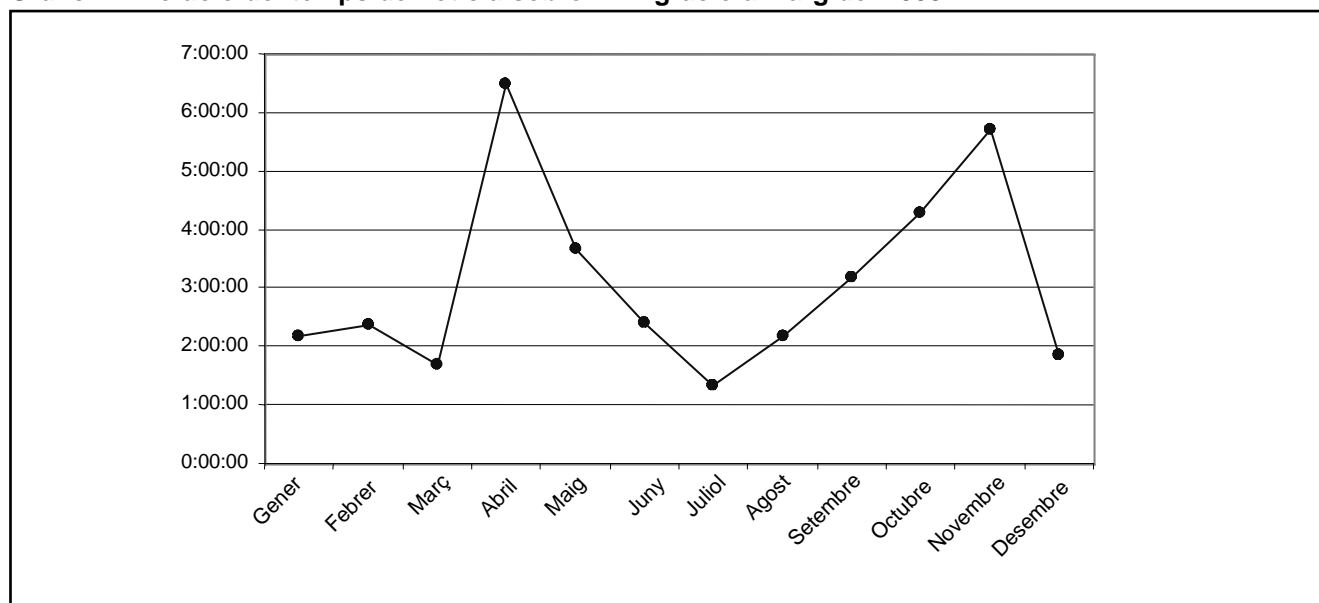
El volum d'informació relacionada amb els fluxos migratoris comença a descendir el maig fins arribar al seu punt més baix durant el mes de juliol. Curiosament, aquesta dada contrasta amb les obtingudes en l'estudi del període abril 2002 - desembre 2004, que reflectien un increment de la informació lligada a aquests fluxos precisament durant els mesos d'estiu (sobretot juny i juliol). En aquest sentit, caldria veure si el nombre d'embarcacions que van arribar

a les costes espanyoles durant l'estiu del 2005 realment va ser menor o si, contràriament, es tracta d'un tipus d'informacions que, per habituals, han quedat excloses de l'agenda mediàtica.

Durant el setembre, especialment durant la darrera setmana, es van intensificar les informacions sobre l'arribada d'immigrants a les tanques frontereres de Ceuta i Melilla que havien començat a sorgir en els últims dies d'agost. Aquests fets van suscitar un gran interès informatiu que es va mantenir en nivells força elevats fins a mitjan octubre. Durant tot aquest temps, les denúncies de diverses ONG en relació amb el tracte que les autoritats dispensaven als immigrants també van ser recollides pels teletinformatius.

Finalment, les informacions sobre el fet migratori assoleixen la segona xifra més important del 2005 el novembre. Durant aquest mes es va informar, sobretot, dels incidents a França que s'havien iniciat a finals d'octubre, de l'inici del Ramadà i de la detenció a Espanya d'onze presumptes membres d'un grup salafista vinculat a Al-Qaeda. A l'últim, durant el desembre, el volum de notícies sobre immigració torna a disminuir i dona pas a altres informacions tradicionalment lligades al període nadalenc.

Gràfic 2. Evolució del temps de notícia sobre immigració al llarg del 2005

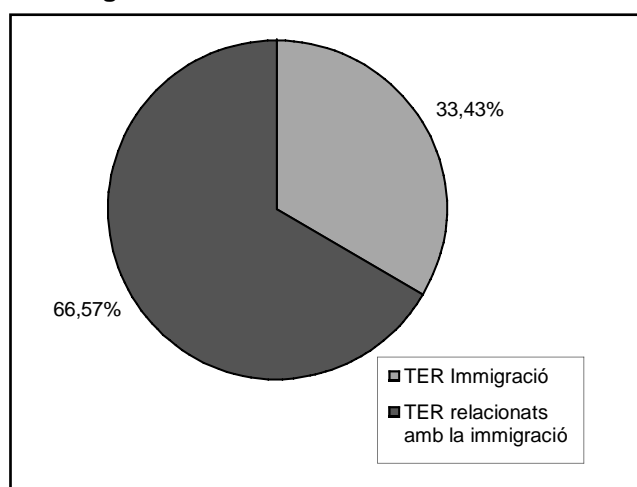
Font: elaboració pròpia

5. De què es parla quan es parla d'immigració?

5.1. El TER Immigració i els altres TER

Durant el 2005, el TER *Immigració* va ocupar 12 hores i 29 minuts dels teletinformatius analitzats, la qual cosa suposa un 33,43% del total d'informacions emeses en relació amb

Gràfic 3. Distribució de la informació sobre la immigració

Font: elaboració pròpia

la immigració. El conjunt de TER relacionats amb la immigració representa, per tant, el 66,57% restant.

A la taula 2 es detallen tots els TER relacionats amb la immigració que han aparegut durant el 2005:

Tal com es desprèn del quadre, hi ha tres TER que acaparen més del 42% del total de temps dedicat a informacions relacionades amb la immigració. Val la pena comentar-ne breument el contingut i la incidència.

- Procés extraordinari de regularització d'immigrants
El 30 de desembre de 2004, el Consell de Ministres va aprovar el nou reglament de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social. Aquest nou reglament establí un procés de normalització de treballadors estrangers que es va desenvolupar entre el 7 de febrer i el 7 de maig de 2005. Finalment, els aspectes relacionats amb aquest procés van acaparar més de set hores d'informació durant el 2005, la qual cosa representa un 19,20% del total d'informacions sobre immigració.
- Arribada d'immigrants a les tanques frontereres de Ceuta i Melilla
El 31 d'agost de 2005, arran de la mort d'un jove camerunès, presumptament a mans de la Guàrdia Civil, quan intentava creuar la frontera entre el Marroc i Melilla, va

Taula 2. Temps de notícia dels TER relacionats amb la immigració

TER	Temps de notícia	% sobre total immigració
Procés extraordinari de regularització	7:10:29	19,20
Arribada d'immigrants a les tanques frontereres de Ceuta i Melilla	4:36:50	12,35
Aldarulls als suburbis de diverses ciutats franceses	4:03:59	10,88
Judici pel cas Ronny Tapias ⁴	1:48:25	4,83
Judici contra la cèl·lula espanyola d'Al-Qaeda vinculada als atemptats de l'11-S	1:24:26	3,77
Incendis en habitatges socials a París	0:57:04	2,54
Operacions Tigris i Segell contra el terrorisme internacional	0:47:27	2,12
Detencions a Espanya relacionades amb el terrorisme internacional	0:41:05	1,83
Operacions policials contra els autors de l'11-M	0:37:04	1,65
Celebració del Ramadà	0:34:17	1,53
Agressió amb arma blanca en un institut de l'Hospitalet ⁵	0:29:20	1,31
Assassinat d'un vianant a Tortosa ⁶	0:26:10	1,17
Procés judicial contra els autors de l'11-M	0:16:40	0,74
Operació Vespa contra màfies de països de l'Est	0:13:50	0,62
Desaparició i assassinat d'una estudiant de Lleida ⁷	0:11:42	0,52
Dia Internacional del Migrant	0:10:10	0,45
Judici contra els detinguts en l'operació Nova	0:08:27	0,38
Judici pel crim del Maremàgnum ⁸	0:05:48	0,26
Assassinat del realitzador holandès Theo van Gogh ⁹	0:04:38	0,21
Assassinat d'un jove a la Granyanella ¹⁰	0:03:33	0,16
Operació Nova contra el terrorisme internacional	0:01:25	0,06
Total TER relacionats amb la immigració	24:52:49	66,57

Font: elaboració pròpia

saltar a l'agenda dels mitjans de comunicació el tema de l'arribada d'immigrants a través de les fronteres de Ceuta i Melilla. A partir d'aquí, les informacions es van dividir en tres direccions principals: d'una banda, les actuacions i els esforços diplomàtics del Govern de l'Estat per abordar aquest fenomen, que va suscitar una certa alarma social; d'una altra banda, els successius intents dels immigrants de traspasar les fronteres i, finalment, els actes que diversos col·lectius van dur a terme per denunciar la vulneració de drets humans que, segons ells, estava tenint lloc en aquestes fronteres.

Les notícies sobre aquests fets (179 en total) van acaparar més de quatre hores i mitja d'informació, la qual cosa suposa un 12,35% de les informacions relacionades amb el fet migratori. L'interès informatiu en relació amb aquests fets es va perllongar durant bona part del mes d'octubre però pràcticament va desaparèixer a partir del novembre. Efectivament, durant aquest mes només es va emetre una breu informació de 18 segons a BTV sobre una manifestació que va tenir lloc a Ceuta en contra de la que es va conèixer com a "tanca de la mort". El desembre es van emetre tres informacions relacio-

nades amb aquests fets: la retirada de l'exèrcit espanyol de les tanques, la demanda d'una família d'aclarir les circumstàncies en què va morir el seu fill quan intentava saltar la tanca de Melilla i la denúncia d'una ONG de la situació de desemparament dels immigrants que els governs espanyol i marroquí havien deportat al Sàhara Occidental arran dels fets.

- Aldarulls als suburbis de diverses ciutats franceses
Durant la tardor de 2005, França va assistir alarmada a una creixent onada de disturbis que es van iniciar el 27 d'octubre a la comuna de Clichy-sous-Bois, als suburbis de París. Aquests disturbis es desencadenaren després que dos adolescents d'origen africà nascuts a França morissin electrocutats fugint de la policia. Al llarg dels dies, els aldarulls es van reproduir tant a altres punts de la perifèria parisenc com a altres ciutats de l'Estat francès com ara Rouen, Dijon, Marsella, Lille o Tolosa. Aquests fets es van seguir amb un gran interès a l'Estat espanyol, temorós que els disturbis es reproduïssin dins de les seves fronteres, i van originar un debat profund sobre l'eficàcia dels mecanismes d'acolliment de la població immigrada. L'enorme interès que van originar aquests fets a Espanya queda reflectit en les més de quatre hores d'informació que els teleinformatius hi van dedicar (10,88%).

És interessant constatar que entre els TER relacionats amb la immigració n'hi ha vuit relacionats amb el terrorisme internacional. Aquests vuit TER sumen un temps de notícia proper a les quatre hores, la qual cosa suposa un 10,55% del temps de notícia del conjunt d'informacions analitzades. La decisió d'incloure aquestes notícies en un estudi sobre la presència de la immigració en els teleinformatius podria ser discutible, però el cert és que es tracta de notícies que, malgrat no abordar directament el fet migratori, incideixen de manera negativa en la percepció social dels immigrants i, sobretot, dels immigrants musulmans.

5.2. Els descriptors temàtics

Per elaborar aquest informe s'han establert 14 categories que agrupen les informacions sobre immigració emeses pels teleinformatius durant el 2005 segons l'àmbit temàtic a què fan referència. Es tracta de categories que resulten molt útils per estudiar de què es parla quan es parla

Taula 3. Temps de notícia dels descriptors temàtics

Agrupació temàtica	Temps de notícia	% sobre el total
Arribada d'immigrants	6:17:47	16,85
Conflictes socials	4:30:42	12,07
Tràmits burocràtics	4:03:26	10,86
Terrorisme internacional	3:55:09	10,49
Protestes i reivindicació de drets	3:41:59	9,90
Activitat delictiva	3:04:56	8,25
Acolliment	3:03:35	8,19
Dades estadístiques	2:14:00	5,98
Mercat laboral	2:07:55	5,70
Marginalitat	1:38:14	4,38
Cultura i tradicions	1:10:43	3,15
Agressions a immigrants	0:46:07	2,06
Altres	0:24:40	1,10
Estafes a immigrants	0:23:13	1,04
<i>Total</i>	<i>37:22:26</i>	<i>100</i>

Font: elaboració pròpia

d'immigració, malgrat que l'adscripció d'una notícia a una determinada categoria comporti un cert grau de subjectivitat. En aquest sentit, no es pot afirmar que hi hagi un tema especialment destacat sinó que el temps de notícia està molt repartit entre les diverses categories.

En qualsevol cas, l'agrupació temàtica que acapara més temps de notícia durant el 2005 és la que engloba les notícies sobre l'arribada d'immigrants al nostre país (16,85%). Efectivament, a les notícies sobre l'arribada de pasteres a les costes espanyoles que sovint ofereixen els teleinformatius, enguany cal sumar-hi les notícies referents a l'arribada d'immigrants a través de les fronteres amb Ceuta i Melilla que, com hem vist abans, van centrar una gran atenció informativa per part dels mitjans.

La segona categoria amb més temps de notícia és la que es refereix a conflictes socials (12,07%). En aquest cas, l'onada de disturbis que es van succeir en diferents ciutats de França explica, en gran part, aquesta dada. Però aquesta categoria també recull conflictes de convivència de menys envergadura que s'han viscut dintre de les nostres fronteres com, per exemple, els fets esdevinguts entre els veïns del barri de Sant Roc de Badalona i un grup d'immigrants romanesos que s'hi van instal·lar o el malestar dels

